

SALVS REI PVBLICAE SVPREMA LEX ESTO.

VYBRANÁ
TÉMATA

Německo – volby do Spolkového sněmu 2009

(2/2010)

Jakub Kufčák

Parlament České republiky
Kancelář Poslanecké sněmovny
Parlamentní institut

Obsah:

Charakteristika politického systému	2
Volby 2005.....	5
Volby 2009.....	6

Charakteristika politického systému

Současný politický systém Spolkové republiky Německo (*Bundesrepublik Deutschland*) je založen na tzv. Základním zákoně (*Grundgesetz*), ústavě, podle které jsou základní principy demokratického, právního, sociálního a spolkového státu nezměnitelné. SRN je federativní stát s parlamentní formou vlády. Německý parlamentarismus je často označován za „racionalizovaný“, neboť postavení spolkového kancléře, šéfa spolkové vlády, je posíleno institutem konstruktivního vyslovení nedůvěry (pokud chce Spolkový sněm vyjádřit nedůvěru kancléři, a tudíž i celé vládě, musí se zároveň většinově shodnout na jeho nástupci). Postavení spolkového kancléře dále posiluje fakt, že důvěru vyslovuje Spolkový sněm jeho osobě, nikoliv vládě jako celku. Do jisté míry se tak posiluje autonomie kancléře při výběru členů svého kabinetu.

Výkonná moc

Exekutiva SRN je dvouhlavá – skládá se ze spolkové vlády a spolkového prezidenta, avšak pouze spolková vláda je prostřednictvím kancléře politicky odpovědná.

Spolková vláda: V čele vlády stojí spolkový kancléř, který formuluje základní rysy činnosti spolkové vlády. Spolkoví ministři poté řídí svoje rezorty ve shodě s těmito základními směrnicemi samostatně. Jde o tzv. rezortní princip, nesou tedy vlastní politickou odpovědnost. Sartori charakterizuje postavení kancléře jako prvního mezi nerovnými, neboť je jako jediný člen spolkové vlády volen Spolkovým sněmem a spolu s ním odstupuje i celá vláda. Přesto jeho pravomoc není neomezená – ve sporných otázkách rozhoduje vláda kolektivně pomocí většinových usnesení (tzv. kolegiální princip).

Spolkový prezident: Postavení prezidenta v politickém systému SRN je spíše symbolické – reprezentuje zemi navenek. Jeho legitimizaci v rámci systému zaručuje způsob volby tzv. Spolkovým shromážděním, které se schází pouze při volbě nového prezidenta a je z poloviny složeno z členů Spolkového sněmu a zástupců spolkových zemí. Hlava státu také podepisuje a

vyhlašuje zákony, které formálně přezkoumává, tím zajišťuje správnou proceduru jejich schválení a soulad se Základním zákonem. Pokud dospěje k názoru, že zákony nesplňují daná kritéria, nemusí zákon podepsat. Taková situace nastala v poválečné historii pouze osmkrát – jedná se tedy o naprosto výjimečný postup.

Politický význam prezidenta roste za situace, kdy po volbách nový kancléř není zvolen absolutní většinou hlasů Spolkového sněmu, ale pouze většinou prostou. Tehdy může prezident parlament buďto rozpustit, a tedy otevřít cestu k novým volbám, nebo jmenovat menšinovou vládu. Druhým případem je situace, kdy úřadující kancléř požádá Spolkový sněm o důvěru, která mu není vyslovena. Tehdy prezident může na žádost kancléře vypsat nové volby¹.

Zákonodárná moc

Legislativní pravomoc náleží na celostátní úrovni Spolkové radě (*Bundesrat*) a Spolkovému sněmu (*Bundestag*).

Spolkový sněm: Poslanci Spolkového sněmu jsou voleni na *čtyřleté období* prostřednictvím všeobecného, přímého, rovného, tajného a svobodného volebního práva. Polovina z 598 poslanců je volena v jednomandátových obvodech většinovým způsobem. Druhá polovina sněmovních křesel je obsazena podle zemských kandidátek jednotlivých stran podle poměrného systému – každý volič disponuje dvěma hlasy, jeden pro konkrétní osobnost a jeden pro stranu jako celek. Díky vyrovnávacímu systému tzv. *převislých mandátů*² je počet poslanců po volbách v roce 2009 622.

Spolková rada: Samostatným politickým orgánem, který bývá občas považován za druhou komoru parlamentu, je Spolková rada (*Bundesrat*). Její hlavní funkcí je reprezentace zájmů spolkových zemí a jejich participace na legislativním procesu na federální úrovni. Členové tohoto nevoleného orgánu jsou delegováni vládami jednotlivých spolkových zemí, případně jsou jejich členy a jsou vázáni pokyny svých domácích vlád (mají tedy tzv. *imperativní mandát*). Celkový počet zástupců je 69, přičemž jejich rozdělení je odvislé od relativní lidnatosti spolkových zemí. Často se o spolkové radě hovoří jako o „věčném orgánu“, neboť nemá vymezené žádné funkční období. V čele rady stojí předseda a od roku 2007 dva místopředsedové, ti dohromady tvoří předsednictvo, které stanovuje rozpočet a zajišťuje

---

¹ Naposledy se tak stalo v roce 2005 za vlády kancléře Gerharda Schödera.

² Pro více k převislým mandátům viz dále.

fungování a chod celého orgánu. Kontinuity práce předsednictva je docíleno tím, že na základě rotačního systému předsednické funkce (od nejlidnatější země po nejméně lidnatou) je vždy předsednictvo tvořeno minulým, současným a budoucím předsedou.

Charakteristika stranického systému

Po vzniku Spolkové republiky trvala zhruba dvanáct let tzv. *koncentrační fáze*, než se v roce 1961 stabilizoval systém tzv. *dvou a půl strany*, kde FDP fungovala jako koaliční partner pro CDU/CSU i pro SPD a de facto rozhodovala o tom, kdo stane v čele vlády. Po etablování Zelených (*Die Grünen*)³ se začíná formovat tzv. *dvoublokový systém*, kdy na pravici spolupracují FDP a CDU/CSU a na levici Zelení spolu s SPD. Poslední ze stran relevantních pro celostátní politiku je Levice (*Die Linke*)⁴, která zejména v posledních volbách zaznamenala poměrně výrazný volební úspěch.

Volební systém

V celostátních volbách do Spolkového sněmu se volí podle *systému personalizovaného poměrného zastoupení*, který kombinuje prvky většinové prvky (jednomandátové obvody) s prvkem poměrným (zemské kandidátní listiny). Voliči disponují dvěma hlasy – jedním pro každý volební prvek – z jednomandátových obvodů vznikají tzv. *přímé mandáty*. Všechna křesla ve spolkovém sněmu jsou poté rozpočítána podle poměrného systému (za použití *Sainte-Laguë metody*)⁵ na stany, které dosáhly na celostátní úrovni nejméně 5 % odevzdaných platných druhých hlasů (tzv. omezující klauzule)⁶, nebo získaly přímý mandát nejméně ve třech obvodech. Získané mandáty se následně rozdělí mezi jednotlivé zemské listiny podle výsledku, kterého strana dosáhla na zemské úrovni (opět pomocí metody Sainte-Laguë – tentokrát za použití druhých hlasů pouze v rámci jednotlivých spolkových zemí). Od výsledného počtu mandátů se poté odečtou získané přímé mandáty jednotlivých stran v rámci jednomandátových obvodů.

Díky systému, který umožňuje stranám ponechat si získaná jednomandátová křesla, přestože proporcčně neodpovídají jejich výsledku, mohou vzniknout tzv. *převislé mandáty*, o které se poté navýší celkový počet zastupitelů ve Spolkovém sněmu. Systém se dvěma voličskými

---

³ V roce 1983 Zelení poprvé získali zastoupení ve Spolkovém sněmu.

⁴ Bývalá PDS navazující na státní stranu NDR.

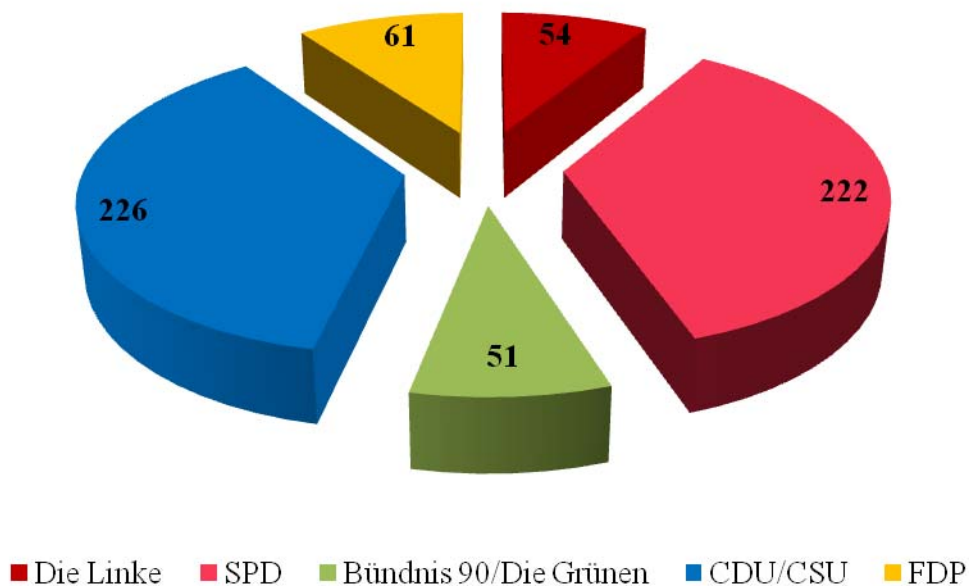
⁵ Do roku 1987 používána D'Hondtova metoda, poté až do voleb roku 2005 včetně Hare-Niemeyerova metoda.

hlasy dává voličům i politikům možnost vzájemné podpory a strategického rozdělení hlasů výhodné pro obě strany – tzv. *splitting*.⁷

Volby 2005

Složení Spolkového sněmu vzešlé z voleb v roce 2005 umožňovalo sestavení většinové vlády pouze spojením obou hlavních stran do *velké koalice*. Spojení SPD, Levice a Zelených nebylo možné zejména z důvodu odmítnutí vládní spolupráce s oběma velkými stranami samotnou stranou Levice. Stejně tak se nepodařilo vytvořit možnou koalici SPD spolu s FDP a Zelenými ani CDU/CSU s FDP a Zelenými⁸. Největším překvapením voleb byl razantní nástup strany Levice, která získala oproti minulým volbám o 51 křesel více (původně měla křesla tři). Kancléřkou se nakonec stala Angela Merkelová z CDU/CSU. Její hlavní protivník z SPD kancléř Gerhard Schröder po těchto volbách odešel z politiky.

Graf 1: Složení Spolkového sněmu po volbách v roce 2005

Zdroj: Spolkový sněm, http://www.bundestag.de/htdocs_e/bundestag/elections/results/index.html

⁶ Ta se nevztahuje na strany národnostních menšin – např. Jihošlesvického volebního spolku dánské menšiny.

⁷ Např. v jednomandátových obvodech volič malé strany dá hlas větší koalici straně nebo naopak větší strana nenasadí svého kandidáta proti malé straně a vyzve své voliče k podpoře kandidáta malé strany, aby překročila podmínku tří přímých mandátů. Stejně tak se nabízí možnost podpory *druhého hlasu* voličů velkých stran pro malé strany, aby překročily *uzavírací klauzuli*.

⁸ Strana vzniklá spojením západoněmeckých Zelených a východoněmeckého Svazku 90 (Bündnis 90).

Volby 2009

Hlavním překvapením voleb v letošním roce byla masivní prohra SPD, která ztratila 76 křesel a tím se stalo možným utvoření středopravé koalice CDU/CSU a značně posílené FDP. Přesto byl relativní zisk hlasů CDU/CSU nejhorší za posledních 60 let. Své postavení posílily i strana Levice a Zelení. Kancléřské křeslo obhájila Angela Merkelová – vicekancléřem a současně ministrem zahraničí se stal předseda FDP Guido Westerwelle⁹.

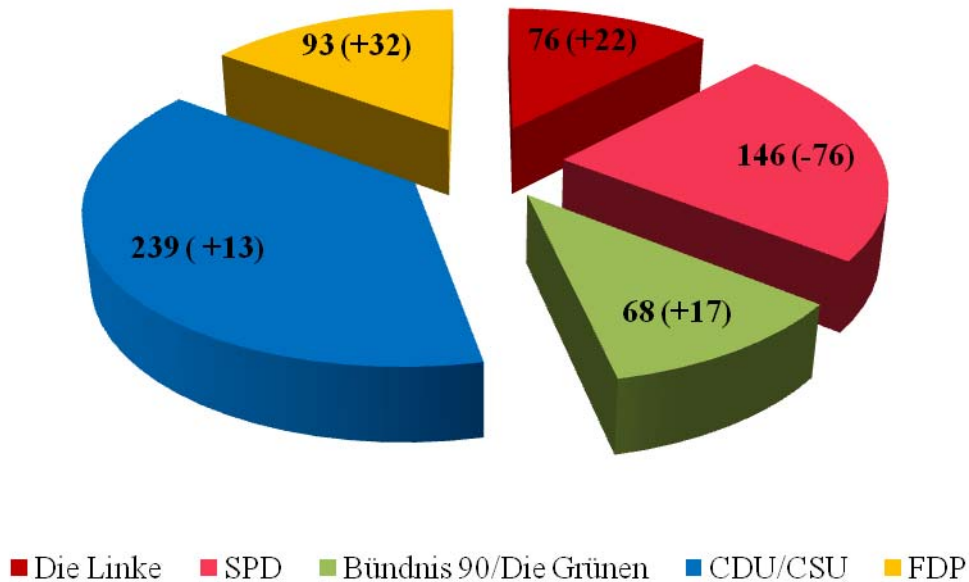
Tabulka 1: Procentní zisky stran ve volbách 2009 a 2005

	Volby 2009	Volby 2005
CDU	27,3 %	27,8 %
SPD	23,0 %	34,2 %
FDP	14,6 %	9,8 %
Die Linke	11,9 %	8,7 %
Grüne	10,7 %	8,1 %
CSU	6,5 %	7,4 %
ostatní	6,0 %	3,9 %

Zdroj: Spolkový sněm, http://www.bundestag.de/htdocs_e/bundestag/elections/results/index.html

⁹ Jde o zažitý postup při sestavování německých vlád – vicekancléřem a ministrem zahraničí se vždy stává předseda menší koaliční strany.

Graf 2: Složení Spolkového sněmu po volbách roku 2009, v závorce změna oproti složení po volbách v roce 2005)

Zdroj: Spolkový sněm, http://www.bundestag.de/htdocs_e/bundestag/elections/results/index.html

Zdroje:

Dvořáková, V. a kol. (2008). *Komparace politických systémů: Základní modely demokratických systémů*. Praha: Oeconomica.

Handl, V. (2009). Německé volby: korektury politického kurzu, tektonické posuny ve stranickém systému. *Mezinárodní politika* 10, str. 4-7.

Schmidt, M. G. (2008). *Das politische System Deutschlands : Institutionen, Willensbildung und Politikfelder*. Bonn: Beck.

Internetové stránky Spolkového sněmu <http://www.bundestag.de>